

DE BESTE
MENSEN
FOTO
GRAAF
DIE IK
KEN

Aldus Boek Compagnie

Foto's en tekst

**Steye
Raviez**

Steye Raviez

'De beste mensenfotograaf die ik ken.' Foto's en tekst Steye Raviez

Foto auteur Alexander Vinogradov

Drukwerk Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

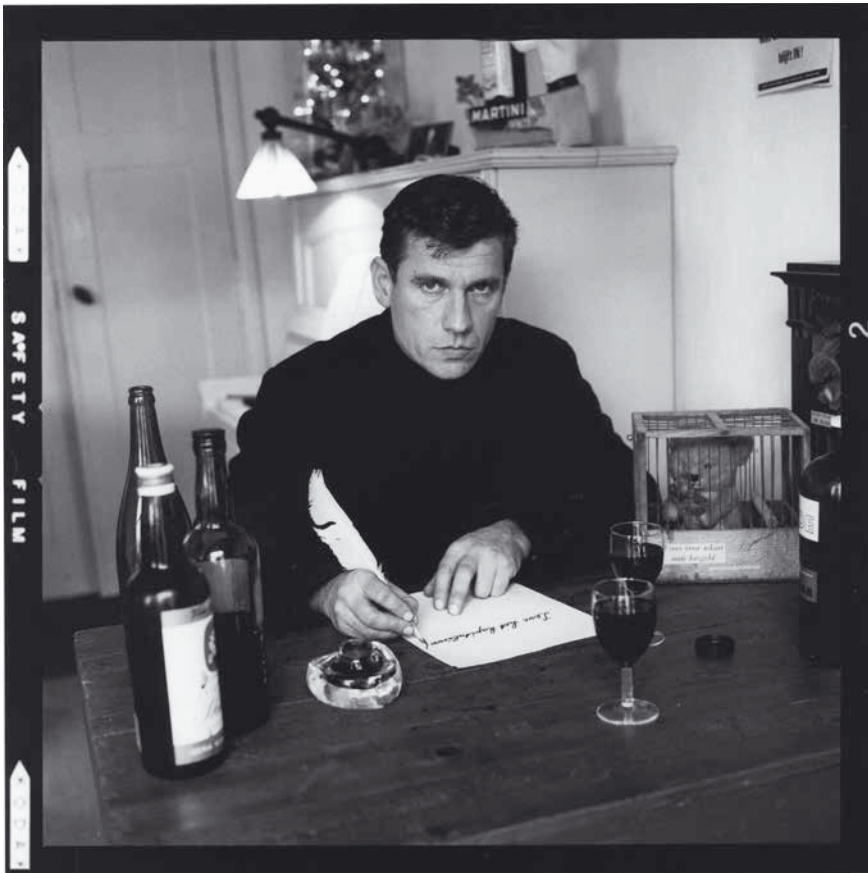
ISBN 978 90 825011 2 4

NUR 401

www.albus-boek-compagnie.nl

Steye Raviez

‘De beste mensenfotograaf die ik ken’

Gerard Reve

Aan de heer Steye Raviez, Amsterdam

Zeergewaardeerde Kollega,

Wanneer pers of uitgevers mij om een foto vragen, beveel ik gewoonlijk jou aan. Men neemt echter helaas zelden een foto van jouw hand, vermoedelijk omdat je 'te duur' bent. Je bent natuurlijk in het geheel niet te duur, maar je vraagt – terecht – misschien iets meer dan een ander. Ik vind je de beste mensenfotograaf die ik ken, omdat je op je foto's ook het innerlijk van de persoon uitbeeldt. Alleen Edith Visser kan enigszins met jou vergeleken worden.

In het voorjaar van 1980 verschijnt D.V. bij Elsevier Nederland een nieuwe editie, in één band, van *Betaalde Liefde* en *Lieve Jongens*. Ik heb een zekere zeggenschap over mijn omslagen, en over de keuze van de foto op het achterplat. In dit geval voor B.L./L.J., heb ik mijn voorkeur uitgesproken voor een foto van jou, die 9 september 1978, nr. 26 pag. 39 in de *Haagse Post* heeft gestaan, binnenin één keer, maar die ook buitenop is gebruikt, met er doorheen het silhouet van het Oude Dorp Poët-Laval.

Ik weet niet of E.W. die foto van je gekocht heeft. Ze betalen erg weinig voor foto's en voor omslagontwerpen, wat natuurlijk zakelijk hun volste recht is. Voor de aankoop van de foto (H.P. koffer en binnenin), als die nog niet tot stand is gekomen, wil ik blijven ijveren. Heeft Elsevier haar nog niet verworven, stuur mij dan een afdruk: als ik bij besprekingen aangaande het omslag die foto in mijn hand heb, sta ik natuurlijk sterker. En voor de toekomst zoude het nuttig zijn, als ik al jouw foto's van mij hier, met je auteursrechtstempel achterop, ter beschikking had.

Thans nog een menselijk verzoek. Voor intern gebruik zoude ik dolgraag de foto's bezitten uit de *Haagse Post* van kort geleden, 29 september 1979, nr. 39, te weten van Fendex ('Die stomme plakkers, altijd met hun posters over onze graffiti') en van Dr. Rat met Dr. Junk; 'Rustig ouwe of ik schop je

Johan Cruijff

1969. Georg Kessler, de bondscoach van het Nederlands elftal, stelde Johan Cruijff (toen eenentwintig) niet op voor de wedstrijd tegen Bulgarije in de voorronden om het wereldkampioenschap 1970 omdat de speler niet tijdig aanwezig was op de centrale training. Cruijff had een excuus: hij had een vliegtuig gemist op de terugweg in Italië, waar hij was om zaken te doen. (Er is niet zo heel veel fantasie voor nodig om te bedenken wat Cruijff, als hij ooit bondscoach zou zijn geworden, in een dergelijk geval zou hebben gedaan met bijvoorbeeld Van Basten, Gullit of Rijkaard.)

Het werd een hele rel. De bondscoach hield voet bij stuk, Cruijff speelde niet tegen Bulgarije en kreeg een boete. Voor Kessler werd deze beslissing nog iets rampzaliger. Het Nederlands elftal speelde gelijk en de kans op het wereldkampioenschap in Mexico was daarmee verkeken.

Dit fiasco bood Cruijff de gelegenheid de aanval op de bondscoach te openen. Hij verweet Kessler dat hij geen oog had voor zijn ‘persoonlijk belang’ en zei dat er privéredenen in het spel zouden zijn geweest. ‘Kessler weet ervan,’ verklaarde de nummer 14 tegen journalisten. En vervolgens stak hij van wal: in Italië had hij negen schoenfabrieken bezocht en drie orders geplaatst voor in totaal zo’n duizend paar schoenen. Cruijff had namelijk een

pandje in de Kinkerstraat gehuurd, waar hij samen met zijn vrouw Danny een ‘shoe boetiek’ was begonnen, want hij vond dat hij bij Ajax niet genoeg verdiende. Geld verdienen was een bittere noodzaak, omdat ‘mensen de fout maken voetbal als sport te zien’. Domme mensen, vond hij. ‘Voetbal is een vak,’ hield de jonge held vol. ‘Dan zeggen ze wel: je kunt later, als je niet meer speelt, toch iets anders gaan doen? Maar dat is niet waar. Ik blink nu toevallig uit in het vak van voetbal. Ik heb geen tijd een ander vak te leren. Ik moet dus nu veel geld verdienen, waar ik de rest van mijn leven op kan teren. Ik wil later net zo kunnen leven als nu. Maar ik weet overigens nu al dat zoiets niet kan, dat ik een stap terug zal moeten doen.’

Johan Cruijff is niet meer onder ons. Na enkele optimistische berichten over de chemokuur die hij onderging liet Johan al te optimistisch weten dat de strijd nog niet gestreden was en hij zijn situatie kenmerkte als een 2-0 voorsprong in de eerste helft van de wedstrijd. Hij werd 67 jaar en heeft tijdens zijn hele leven één ding ten zeerste betreurd: dat hij er nooit in is geslaagd het ambt van bondscoach te bekleden. Zijn ‘persoonlijke belangen’, zoals hij het indertijd formuleerde, hielden aan het eind van zijn leven oneindig veel meer in dan een schoenenwinkel in de Kinkerstraat. En voor zover ik kan beoordelen heeft hij gedurende zijn hele leven maar één stap terug hoeven doen. Stoppen met roken.

Carel Willink

In 1972 bezocht ik A.C. 'Carel' Willink aan de Ruysdaelkade in Amsterdam. Hij leidde me naar zijn zolderatelier, waar hij de laatste hand legde aan een zelfportret. Kennelijk had ik hem gestoord in het schilderen, want rond de ezel lagen een palet en natte verfwasten. Het lichtrode overhemd dat de schilder op die herfstdag droeg, vertoonde een druk patroon van witte cirkeltjes afgewisseld met reeksen aaneengesloten vierkantjes en was op een griezelig adequate wijze terug te vinden in het bijna voltooide schilderij. Ik vond het een prachtig portret.

'Magisch realisme' noemt men zijn manier van schilderen. Deze stijl wordt door kunsthistorici beschouwd als een reactie op het expressionisme. De magie zit hem in de geheimzinnige lichtval of de keuze van het onderwerp. Het realisme dat Willink hier wist te bewerkstelligen was haast van een fotografische nauwkeurigheid en balanceerde op de rand van kitsch.

Hij leefde in die tijd samen met zijn derde vrouw, de al evenzeer beroemde excentrieke blonde Zeeuwse, Mathilde de Doelder. Ze wandelden vaak samen gearmd door de stad, Mathilde gekleed in een der voor normale

stervelingen onbetaalbare creaties van Fong Leng die in de P.C. Hooftstraat een zaak dreef in kunstzinnige gewaden die zij zelf ontwierp. Ouderdom ofwel oud worden vond Willink griezelig. Het plotselinge inzettende verval van de mens probeerde hij vaak in zijn schilderijen tot uitdrukking te brengen. 'Dit zelfportret,' zei hij, 'had ik eigenlijk liever niet willen schilderen. Bij mezelf vind ik het onverdraaglijk, al die rimpels.'

Met zijn jeugdige muze Mathilde had hij het erg getroffen, vond hij. Ze was volgens hem niet als andere vrouwen. Die hadden te vaak de eigenschap zich aan je vast te willen zuigen en kinderen te willen. Mathilde niet; zij was wat dat betreft 'geen normale vrouw'.

Het was dan ook maar goed dat ze een niet al te temperamentvol karakter had, merkte hij in het interview op, ik ben tenslotte ook zo jong niet meer.

Nadat Willink haar had ingeruild voor Sylvia Quiël stortte Mathilde zich in een wild en turbulent leven vol drugs en criminaliteit. Dat duurde niet erg lang. Ze liet zich in met dubieuze figuren en een week voor haar dood gaf ze in een tv-programma te kennen dat ze zelfmoord zou plegen indien de alimentatie-regeling niet volgens haar maatstaf zou uitpakken.

Op 25 oktober 1977 werd ze naakt op haar bed gevonden. De kogel in haar hoofd bracht een hele controverse op gang. Was haar dood te wijten aan de door haar aangekondigde zelfmoord of was het gewoon moord geweest? Dokter Zeldenrust, patholoog-anatoom, dacht het laatste.

Ischa Meijer

Steeds weer krijgt Bibeb of Willem Wittkamp de eer inspiratiebron te zijn geweest voor de fabuleuze interviewtechniek van de in 1995 overleden Ischa Meijer. Uit eigen ervaring kan ik daar nog een naam aan toevoegen: journalist Trino Flothuis: hij werkte voor de *Haagse Post* en was daar een gevierde en door menigeen bewonderde, maar ook gevreesde journalist. Koel als een kikker vond men hem. Hij stond erom bekend dat hij tijdens interviews zijn slachtoffers uitspraken ontlokte door na het stellen van een vraag waar geen bevredigend antwoord op volgde een desnoods minutenlange zenuwslopende stilte te laten vallen, waardoor de geïnterviewde de grip op wat te zeggen en vooral niet te zeggen kwijtraakte met als gevolg dat hij of zij meer losliet dan anders. Vaak resulteerde dat in een stuk in de krant waarover een controverse ontstond.

Helaas kwam Trino op een vreselijke manier aan zijn einde. De schok onder collega's en vakgenoten was groot toen bleek dat hij na zijn opname in een psychiatrische kliniek zelfmoord had gepleegd door daar in een onbewaakt moment van de bovenste verdieping naar beneden te springen.

Door mijn aanwezigheid als vaste fotograaf, en als gelegenhedschauffeur bij veel van Ischa's interviewsessies, werd ik door mijn gesprekken met Ischa in de auto steeds weer gewaar hoezeer Ischa Trino's stijl trachtte te

evenaren. Gezien het vileine dat ook in Ischa's karakter school lukte dit naarmate zijn carrière vorderde steeds beter.

Na Trino's zelfmoord, kennelijk veroorzaakt door demonen uit zijn jeugd, was Ischa al gauw de journalist die als een tovenaarsleerling in zijn voetsporen trad. Omdat hij Trino's werkwijze niet zelf kon observeren, hoorde hij mij uit over zijn interviewtechnieken.

Ik herinner me nog goed Ischa's interview voor *Vrij Nederland* met Bram Peper, destijds succesvol burgemeester van Rotterdam, maar eveneens omstreden vanwege het

imago dat aan hem kleefde boven de wet te staan, wat hem uiteindelijk ook de kop kostte. De beruchte, slepende bonnetjesaffaire is daarvan een treffend voorbeeld. In zijn gezellig-rommelige huiskamer met zoetwateraquarium gezeten, genoten wij beiden van de gastvrijheid en de joviale sfeer. Ischa tutoyeerde Bram meteen, alsof ze al heel lang de allerbeste vrienden waren.

De prachtige performance van een op vriendschap gebaseerd vertrouwen in elkaar, inclusief de verzekering dat de wijze woorden van de burgemeester van de op een na belangrijkste stad van Nederland uiteraard accuraat zouden worden geciteerd, werd ongemerkt tenietgedaan door het binnenkomen van mevrouw Peper. Ischa werd na kennismaking en het in ontvangst nemen van de koffie en het koekje tot zijn grote voldoening gewaar hoe graag de kwebbelzieke echtgenote weinig vleidend commentaar leverde ten aanzien van ambtenaren, haar man en de PvdA.

Het echtpaar wist niet wat hen overkwam toen zij het *Vrij Nederland*-nummer in handen kregen. De wijze woorden van Bram waren in de rubriek bijna geheel absent. De tekst bestond grotendeels uit de gênante uitspraken die de burgemeestersvrouw had geuit. Ischa verloor er een vriendschap door, maar zijn faam als nietsontziend interviewer kon niemand hem meer afpakken.

Trino Flothuis

Jan Wolkers

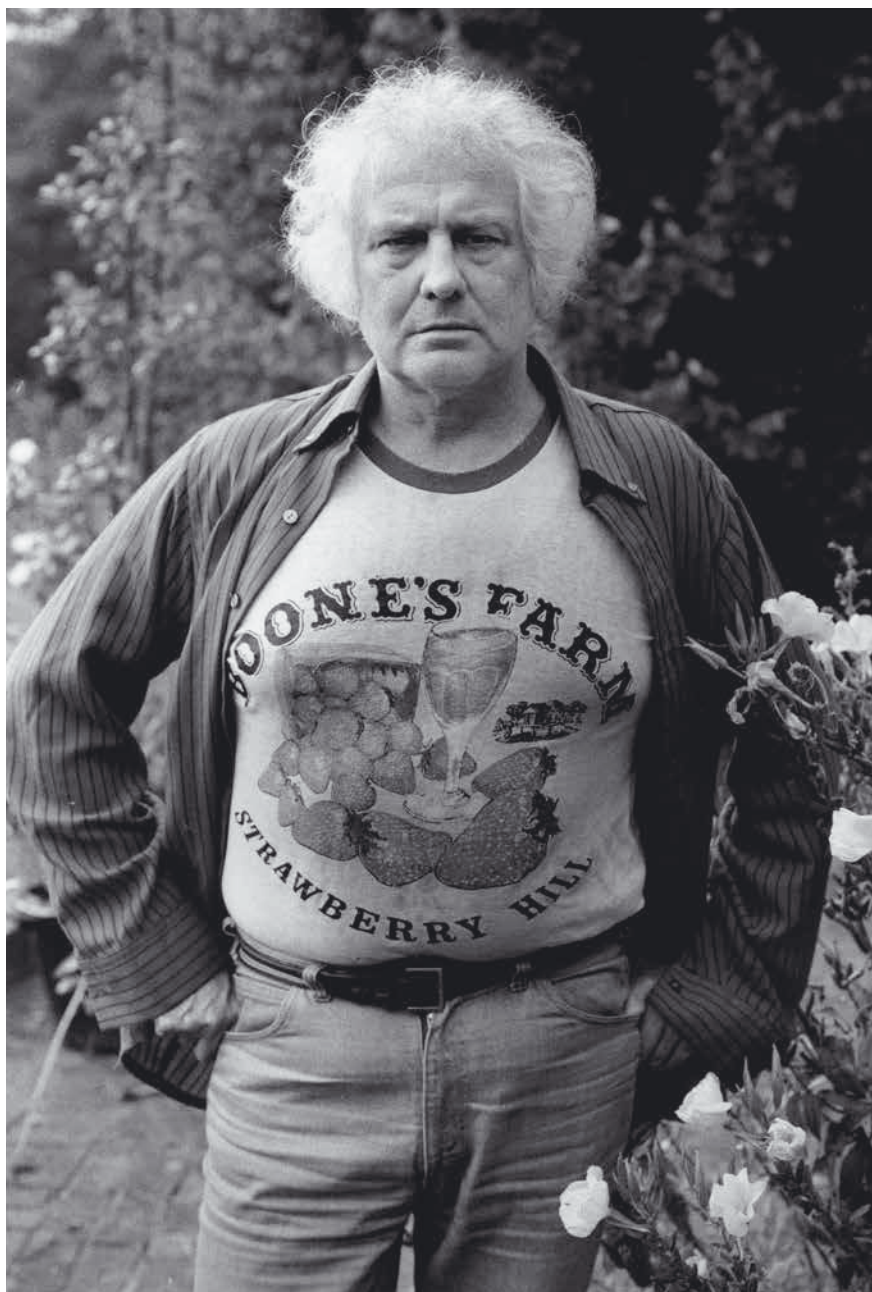
Jan Wolkers, beeldhouwer, schrijver, dichter en schilder die in 2007 een week voor zijn tweeëntachtigste verjaardag overleed, bewoonde samen met zijn vrouw Karina, hun tweeling Bob en Tom en de poezen Vincent en Knorretje de voormalige burgemeestersvilla op Texel. In 1980 had Wolkers ontdekt dat de villa 'Huize Pomona' van de architect Hamdorff te koop stond. Hij bedacht zich niet lang en kocht de opvallende halfronde villa met het ongeëvenaarde uitzicht.

De eerste serie foto's van Jan Wolkers maakte ik in gezelschap van journalist Theun de Winter in het kleine zomerverblijf 'de Krukel'. Dit was voordat Jan en Karina besloten definitief op het eiland te gaan wonen. Voor die tijd huurden zij gewoontegetrouw in de septembermaand een huis van de oude mevrouw Boon, een Zeeuwse communiste die ooit onderdak had verleend aan Georgiërs op Texel ten tijde van de Duitse bezetting.

Wolkers gebruikte het sober ingerichte huisje om, gezeten op een Friso Kramer-stoel, ongestoord tikkend op zijn kleine Remington schrijfmachine, aan een manuscript te werken en samen met Karina van de natuur te genieten.

Dat de natuur hard en onverbiddelijk kon zijn hoefde je hem niet te vertellen. Af en toe redde hij in de sloot gelopen schapen het leven. Maar meestal uitte hij zich in louter superlatieven over de schepping waar, zoals hij al vroeg begrepen had, geen God aan te pas gekomen was.

In Amsterdam had Wolkers lange tijd een atelierwoning bewoond en beschikte – door zijn enorme interesse in en behoefte aan alles wat groeit en bloeit – over een bescheiden volkstuin, voorzien van een rijke verzameling in- en uitheemse planten met namen als adderwortel, springbalsemien, hop, guldenroede, Japanse duizendknoop en ridderspoor.

Jan had driehonderd vierkante meter omgetoverd in een jungle, waar zelfs wuivende bamboebossen niet ontbraken. Uit bezorgdheid over de mogelijkheid dat de met engelengeduld bijeengebrachte flora door de nieuwe eigenaar gewied zou worden, besloot Wolkers met behulp van vrienden alle planten uit de grond te halen om ze per vrachtauto naar de villa op Texel te verplaatsen. Vanaf dat moment werden ze onderdeel van een klein, door Wolkers geschapen paradijs, te midden van uitgestrekte weilanden.

Beijing

Anno 1980 werd het langzaamaan mogelijk sommige steden in China te bezoeken zonder de verplichte begeleiding van een officiële, door de regering aangestelde gids. Van die vrijheid gebruikmakend leende ik van de Nederlandse ambassade een fiets om de stad te verkennen. Dat was nog niet vaak gedaan door buitenlanders, want tijdens die fietstochten verschenen onophoudelijk Chinese fietsers langsij die al fietsend in het Chinees een gesprek met mij probeerden te voeren. Ik wees dan naar mijn oren om duidelijk te maken dat ik er niets van verstond, maar dat hielp nauwelijks. Ze bleven het proberen.

Grote delen van Beijing kon ik op deze wijze bezoeken. Ik hoefde niet erg bang te zijn dat ik zou verdwalen, want de stad bestaat ongeveer als Manhattan uit een keurig haaks netwerk van wegen. Op veel kruispunten zag je ronde huisjes vanwaaruit verkeersagenten in smetteloos witte uniformen en dito handschoenen druk gebarend het chaotische verkeer regelden. Chaotisch was het toen al, niet zozeer door het nog beperkte aantal motorisch aangedreven voertuigen maar door de vrijwel afwezige empathie van de

medeweggebruikers. De menigte constant bellende fietzers was nauwelijks in ordelijke banen te leiden. Af en toe zag ik een opstootje, dan was er een fietser in botsing gekomen met een collega en werd er doorgaans flink op elkaar gescholden.

Aan de stadsgrens stonden destijds militaire wachthokjes waar gewapende soldaten de wacht hielden. Verder rijden mocht niet. Op de terugweg ontdekte ik op een verlaten bouwplaats ineens een groep soldaten die schietoefeningen hielden. Zoiets had ik nog niet eerder gezien, dus ging ik eropaf. Dichterbij gekomen zag ik dat ze met geweren op poppen richtten die een eindje verderop in een rij stonden opgesteld.

Bij het overhalen van de trekker was geen schot te horen maar slechts een klik. De oefening vond plaats met ongeladen pistolen. Ik waagde me daarom in het schootsveld, om foto's van de schietoefening te maken. De soldaten en zelfs de bevelhebber wisten niet wat ze met mij aan moesten. Zelf was ik ook verbaasd dat niemand mij wegjoeg of arresteerde en mijn film opeiste.

'Zeergewaardeerde Kollega,
Ik vind je de beste mensenfotograaf die ik ken, omdat je
op je foto's ook het innerlijk van de persoon uitbeeldt.'

Dat schreef Gerard Reve in een van zijn brieven aan Steye Raviez. Met de woorden 'Kollega' en 'beste mensenfotograaf' onderstreepte Reve doelbewust Steye Raviez' talenten op literair en beeldend gebied.

In *'De beste mensenfotograaf die ik ken'* zijn de vaak iconische foto's en altijd persoonlijke teksten van Steye Raviez in boekvorm gebundeld, getuigenissen van zijn ontmoetingen met Nederlandse en internationale mensen uit de cultuur, sport en politiek: voetballegende Johan Cruyff, beeldend kunstenaar en schrijver Jan Wolkers, legerleider Desi Bouterse, tennisser Richard Krajicek, kunstschilder Carel Willink, regisseur Roman Polanski, schrijver Gerard Reve, fotograaf Ed van der Elsen, voormalig minister-president Dries van Agt, 'ik' Jan Cremer en vele anderen.

